

PATZ SÁNDOR

Lelkes, fiatal barátunk volt. Egy azok közül, akik sokat áldoztak munkában, időben és erőben mozgalmunkért. Igaz ember, aki emberi ingadozásában is megmaradt a mienknek, aki elég erős volt, hogy ne tántorodjék el mellőlünk, de aki mégis gyöngye volt ahhoz, hogy ezt a keserű, családosokkal teli életet végigélje.

Élete a mai generáció élete volt. Kemény, küzdelmes élet. Nem a kényelmes érvényesülés, a biztos egzisztencia felé vezető ut volt az övé. A mi utunk volt ez, mai fiataloké.

Sok harc folyik ma ennek a fiatalágnak életkérdései körül. Adáz ellenségeskedések, vad összecsapások jelzik, hogy az új generáció új életigényekkel, új világszemlélettel tör magának utat életjogai felé. Ő is harcolt. Ő is megérezte ennek a harcnak minden embertelenségét. Fiatal volt, élni akart. Ebbe pusztult bele... Összeroskadt az élet akarásába. Elhagyták a gyáva meghunnyászok, a kiegyezők, a félig élők, az aprópénz emberei, az üzletes kicsik, a számítók és a megbúvók. Nem tudott megbújni, megaludni és üzleteskedni és nem tudott a harc nagyszerűségéhez elég nagy lenni. Ember volt, aki a végsőkig elment emberségében, igaz akarásában, de az utolsó lépést megtenni, a nagy harcorig eljutni nem volt ereje.

Kedves Patz barátunk, a Te tragédiád egy lánggal több világot gyújtott bennünk, a Te akarásokkal teli életed gyengeségéből új erőt merítünk további harcunkra a végső győzelemig. Mert tudjuk, hogy ez a győzelem a mienk lesz!

Freud Zsigmond halálára

Amikor Bolyai János, az Erdélybe tévedt lángelme előtt felderengett az új mathézis megejtő rendje, a zseni göggyével írta apjának: „A semmiből egy új, más világot teremtettem“. Freud Zsigmond, akinél több világosságot ember talán még nem adott embernek, szerényen csak „új tudományos világgrész“-nek nevezte tanát, amellyel az öröktől létező Valamit, de öröktől sötétben levőt megvilágította és egyetlen fénynyalábban felmutatta a megfejtett titkot, a megalált értelmet.

Freud Zsigmondhoz foghatóan új, más világot kevesen teremtettek, akár ha a szellemtörténet legelső Zarathustrái között keressük a társat. Nietzsche és Schoppenhauer világa misztikum, a földfölötti és létfölötti rétegekben lebeg, Freud az ős-misztikumból, a tudattalanból, az én-mögöttiből indult el és feltört a materialista napvilágra: racionalizálta a lélek bonyolult, olvashatatlan tájait. Freud a létmögöttiből, az „én-mögötti“-ből, a lélek e járhatatlan, irdatlan ösbozótjából fedte fel a tudat eladdig ismeretlen vidékeit, a lelkiélet törvényeit és örvényes törvényellenességeit, a rendhagyó utakat.

Forró káosz a lélek rejtett erdeje, mint a föld volt ősi, halmazállapotában. A lélek geológiai korszakait kutató Freud a lélek ős, halmazállapotának máig is ható és meghatározó útjaival és parancsaival magyarázza a ma élő lélek érzéseit, akaratát, cselekedeteit, a rétegek alá rakódott élményeket, mert Freud felfedezte, hogy akaratunkat és cselekedeteinket, sőt, vagy elsősorban éppen tévcselekedeteinket, lelkizavarainkat nagyrészt elmúlt elődeinknek, volt nemzedékeknek egészen az ősnemzőkig felmenő sorában kimutatható élmények emléknymoj határozzák meg, amelyek ma is idegeinkben, lelkünkben ránganak.

Freud Zsigmond volt eddig a léleknek, az emberi élet e láthatatlan kormányzó istenének legihletettebb kutatója, hasonlíthatatlan és egyedüli geológusa és miként a földtudomány papja, aki lebotorkál ismeretlen rétegek alá, hogy megismerje a régiók korát, anyagát és tapasztalati törvényekbe cikkelyezze a föld születése óta felgyülemlett titkot, úgy merült el a lélek mély bugyraiban Freud, hogy a legfelsőbb rétegek, a tudatnak értelemszerinti cselekedetét kielemezze a legalsó rétegek meghatározó erőiből, hogy elérjen a motorikus erőhöz, a determinációk kútfőjéhez.

Freud fölfedezése új világot teremtett az emberi közösségben. S ma, tanainak viruló korában teljességében fel sem mérhető jelentőségű a nevéhez fűződő lélekelemző gyógymód, a freudizmus.

Élet s halál: egy — írta a költő s a poéta szabályai alól a szellemek legelőkelőbbike, korunk legnagyobb tudósa, Freud Zsigmond sem lehet kivétel. Freud meghalt és e valóságot nem lehet elhinni. Halál, halál, nem vagy te igazi halál, — így szólt a régi regős ének, mert nem akarta hinni a halált. Freud halála, a 83 éves aggastyán halála semmiképen sem lehet igazi halál. Nem lehet igazi halál egy olyan szellem halála, aki egész életében a világosságért, a tudományos hit, a tudományos vallás szabadságának, a teljes felismerések, teljes vallomások igazáért hirdetett és harcolt harcot. És ezért 81 éves korában a barna horda elől menekülnie kellett, agg testével, fáradt szívével s a testét pusztító kórral, menekülnie kellett, mert a világosságot el akarta pusztítani a sötétség. E tiszta és nemes férfi életét elérte az új európai halálem: az elszabadult őskor kultúra-romboló vandalizmusa; Freud elemező lélekterápiájával a megfékezett, a tudatalattiba sülyedt, lappangó ösdémonokat, az ösztönöket akarta működési terükről kiszorítani, avval, hogy felhossa őket a tudatalattiból a tudatba, a napfényre, hogy itt a világosság, az értelem elpusztítsa őket és meg kellett érnie, hogy két év előtt, a hitlerizmus bécsi bevonulása után, az ösztönök hadserege, a minden értelmet megtagadó, csak ösztöneiben élő sereg elűzze honából. Freud az értelem, a szellem bajvívója s az ő ellenségei a legyűrt ösztönök. Amikor az ösztönök fegyverei győztek, az értelemnek menekülni kellett.

Freud magával vitte és megmentette az emberiség számára élete művét: az értelem világosságát, a tudományba vetett hit szabadságát és ezt örökbe hagyja az emberiségnek.

Az értelem térdre hull Freud teteme fölött s a jókkal, hősök-

kel, emberekkel, lélektől lelkedzett emberekkel együtt könnyeket áldoznak mindenütt, ahol él a világosság, mert nincs olyan pusztító barna homály, mely letörje a napfényt, ha ormokon járó szellemek hordozzák azt.

F. B.

Régi krónikások

A napokban egy avúlt, régi könyv került a kezembe. Középeurópa kis népei és a német hatalmi törekvések viszonyával foglalkozik. Egy rész különösen megragadta a figyelmemet.

A régi idők maihoz hasonló német ármánykodásáról a hajdani cseh krónikások (1420—1437) mintha a cseh nép mai keserveit idéznék:

„A németek esküdt ellenségeink, régóta minden ok nélkül agyarkodnak nyelvünkre; kiirtották nyelvünket Rügen szigetéről, Meissenből, Poroszországból és számos jelentékeny városból. A német hatalom a cseh nyelvet lealázza, lealacsonyítja és végül teljesen kiirtja. A cseheknek azután nem lesz szabad saját nyelvükön beszélni . . .“

De idézzük tovább egy lengyel krónikás írását is 1285-ből a magyar—lengyel függetlenséget védő együttműködés szükségéről. Jakab lengyel érsek így ír:

„A németek beözönlése által igen sok baj keletkezett országunkban. A lengyel népet elnyomják, megvetik, háborúba keverik, jogaitól és dícséretre méltó honi szokásaitól megfosztják. Világos tehát a népek pusztulása.“

Kadlubek lengyel krónikás a 13-ik század elején már kihangsúlyozta a kis népek összefogásának nagy fontosságát a német veszedelemmel szemben. Főlemlíti, hogy Kálmán magyar király 1108-ban segítséget küldött Kuleszláv lengyel királynak a németek ellen:

„hogy a közös tűzvésznek egyetértve elejét vegyük, mert a te helyzeted — idézi Kálmán üzenetét — a szomszéd ház égéséhez hasonlít. Az elhanyagolt tűzvész pedig igen gyorsan és könnyen szokott elharapózni. A német sáskák ugyanis hozzánk is belopóztak, hogy — amit Isten távol tartson — a mi szőlőkertjeinket elpusztítsán, annál könnyebben rohanhassák meg a ti olajfaültvényeiteket . . .“

De megtaláljuk e régi krónikákban a gazdasági behatolás veszedelmét is, valamint azoknak a nemzetárulóknak a szerepére is találunk régi példát, akik anyagi előnyökért, vagy pozíció biztosításáért képesek eladni saját népüket is. Krizsanics György így ír erről 1617-ben:

„Orosz és Lengyelországban a legfőbb baj forrásai a németek, akik mint kóborlók vándorolnak be. Magas katonai állásokat foglalnak el és jelentékeny összegeket kapnak a belföld rovására. Némi, silány ajándékot adnak a cárnak és a bojároknak, hogy ennek fejében aztán jól megsarcolhassák az orosz és lengyel föld népeit.“